

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

Т. В. Бельська
Х. І. Калашникова

РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ І СОЦІАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ
В МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

(для студентів магістратури спеціальності
281 – Публічне управління та адміністрування)

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2019

Бельська Т. В. Регулювання економічних і соціальних процесів в місцевому самоврядуванні: конспект лекцій для студентів спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування / Т. В. Бельська, Х. І. Калашникова; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. – 25 с.

Автори:

д-р наук з держ. упр. Т. В. Бельська,
канд. екон. наук, доц. Х. І. Калашникова

Рецензент

С. О. Гайдученко, доктор наук з державного управління, доцент Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Конспект лекцій складено на основі підручників, посібників із метою допомогти студентам спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування під час підготовки до занять, заліків та іспитів із курсу «Регулювання економічних і соціальних процесів в місцевому самоврядуванні».

Рекомендовано кафедрою менеджменту і адміністрування, протокол № 5 від 30.10.2018.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.....	5
РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ	5
ТЕМА 1 ІНСТИТУЦІЇ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД (ІМЕР): РОЛЬ В СИСТЕМІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ, ФУНКЦІЇ ТА ПРИКЛАДИ ДІЮЧИХ ІМЕР	5
ТЕМА 2 СТВОРЕННЯ ІНСТИТУЦІЙ МІСЦЕВОГО.....	7
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД	7
ТЕМА 3 СФЕРИ ДІЯЛЬНОСТІ ІМЕР	9
ТЕМА 4 СТАЛІСТЬ ІНСТИТУЦІЙ МІСЦЕВОГО	10
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД	10
ТЕМА 5 ІМЕР ТА ЇХ РОЛЬ В ЗРОСТАННІ ДОБРОБУТУ ГРОМАД	11
ТЕМА 6 МОДЕЛІ СТРАТЕГІЇ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ	12
ТЕМА 7 ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ТА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ, РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ АДМІНІСТРАТИВНО-ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	12
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.....	15
РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ.....	15
ТЕМА 8 ЦІЛІ І ЗАВДАННЯ ПЛАНУ СОЦІАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ПЛАНУ ЗАЛУЧЕННЯ ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН	15
ТЕМА 9 УПРАВЛІННЯ ВПЛИВОМ НА СОЦІАЛЬНУ СФЕРУ.....	16
ТЕМА 10 СОЦІАЛЬНІ СТАНДАРТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО БАНКУ	16
ТЕМА 11 ЗАЛУЧЕННЯ ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН	19
ТЕМА 12 ПРОГРАМА МОНІТОРІНГУ ТА ОЦІНКИ.....	20
ТЕМА 13 МЕХАНІЗМ ВИРІШЕННЯ СКАРГ	21
ТЕМА 14 ПРОГРАМА РОЗВИТКУ СПРОМОЖНОСТІ ДО УПРОВАДЖЕННЯ ПЛАНУ СОЦІАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ПЛАНУ ЗАЛУЧЕННЯ ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН	22
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	24

ВСТУП

Метою навчальної дисципліни «Регулювання економічних і соціальних процесів в місцевому самоврядуванні» є вивчення загальних властивостей, законів й закономірностей розвитку територій.

Завдання навчальної дисципліни «Регулювання економічних і соціальних процесів в місцевому самоврядуванні» є:

- забезпечення студентів знаннями про теорію та практику функціонування інституцій місцевого економічного розвитку в умовах сучасного соціально-економічного середовища, про регулювання процесів, які в них відбуваються у взаємозв'язку із зовнішнім середовищем тощо;
- вивчення основних організаційних теорій;
- вивчення теоретико-методологічних засад створення й функціонування інституцій місцевого економічного розвитку;
- засвоєння основних методичних підходів аналізу внутрішнього й зовнішнього середовища інституцій місцевого економічного розвитку;
- набуття вмінь побудови організаційних структур організацій різних типів;
- набуття навичок трансформації, створення іміджу й культури інституцій місцевого економічного розвитку.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- базові поняття курсу Регулювання економічних і соціальних процесів в місцевому самоврядуванні;
- основні теоретичні концепції регулювання економічних і соціальних процесів в місцевому самоврядуванні;
- зміст і показники аналізу інституцій місцевого економічного розвитку;
- принципи і методи формування і підтримання структури інституцій місцевого економічного розвитку;
- методи зміни структури о інституцій місцевого економічного розвитку;
- типологію структур інституцій місцевого економічного розвитку.

вміти:

- працювати з монографічними, довідково-енциклопедичними, статистичними, електронними джерелами з соціально-економічної проблематики та менеджменту;
- володіти методикою розрахунків основних показників та використання методологічних інструментів з метою пізнання мінливих явищ та процесів, які впливають на стан інституцій місцевого економічного розвитку;

– використовувати методологічні та методичні прийоми вивчення ефективності діяльності й проектування інституцій місцевого економічного розвитку;

– досліджувати й характеризувати різні види організацій, визначаючи їх переваги й недоліки;

– здійснювати порівняльний аналіз і формування різних типів організаційних структур;

– визначати чинники формування іміджу й культури інституцій місцевого економічного розвитку;

– розробляти заходи з трансформації, як організації у цілому, так і її складових з урахуванням впливу факторів зовнішнього середовища;

мати компетентності:

– здатність працювати з інформацією, у тому числі в глобальних комп'ютерних мережах;

– здатність працювати самостійно і автономно;

– здатність виконувати професійну діяльність у відповідності до стандартів якості;

– здатність формувати нові ідеї (креативність);

– розуміння соціального значення застосування теорії для побудови гармонійного суспільства, що потребує здатності менеджера до критичної оцінки зовнішнього середовища і свого досвіду, системно-інтегративного творчого мислення, свідомого вибору засобів особистої самоорганізації;

– розуміння необхідності використання досягнень світової науки в менеджменті, математики, економіки, логістики, кібернетики, та в інших областях знань для забезпечення співорганізації діяльності менеджерів, економістів, логістів, виробничників, юристів, інженерів, математиків і інших спеціалістів в процесах функціонування і розвитку бізнес-систем.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

ТЕМА 1 ІНСТИТУЦІЇ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД (ІМЕР): РОЛЬ В СИСТЕМІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ, ФУНКЦІЇ ТА ПРИКЛАДИ ДІЮЧИХ ІМЕР

1.1 Суспільний договір

Суспільний договір – це система взаємовідносин між органами влади, громадянами (суспільством) та бізнесом, що складається на певній території. Ця система визначає ролі ключових гравців у соціумі та розподіляє між ними

відповідальність за функціонування суспільних систем. Суспільний договір окреслює систему координат для роботи суспільних інституцій та формує середовище для діяльності людей.

Розподіл сфер відповідальності між владою, бізнесом та громадою формується історично на основі норм, традицій, процесів соціально-економічного розвитку суспільства. На його формування також впливають ЗМІ – оскільки вони формують громадську думку, та наднаціональні структури: у випадку України – Європейський Союз, до якого ми прагнемо і відповідно маємо дотримуватись встановлених в ЄС правил.

1.2 Система регіонального розвитку

Регіональний розвиток – це система політик, інституцій та механізмів, діяльність яких спрямована на досягнення збалансованого економічного та соціального розвитку територій країни та підвищення якості життя населення. Регіональний розвиток – це одна з суспільних систем, необхідних державі для вирівнювання рівня і якості життя між різними регіонами.

1.3 Ключові актори системи регіонального розвитку

Агенції регіонального розвитку – створені органами влади та заінтересованими сторонами з інших секторів інституції, покликані стимулювати та координувати розвиток певного регіону. В Україні лише розпочалось створення агенцій регіонального розвитку.

Організації підтримки бізнесу – приватні і комунальні, прибуткові і неприбуткові організації, діяльність яких спрямована на підтримку певного типу бізнесу, компаній певного розміру або галузі, бізнес з певної сфери або технологічного скерування. Це можуть бути торгово-промислові палати, об'єднання підприємців, центри підтримки бізнесу, центри підприємництва при університетах тощо.

Міжсекторальні коаліції та партнерства – наприклад, кластерні ініціативи, що об'єднують університети, наукові інституції та місцевий бізнес, або центри компетенції у певній технології тощо.

Фонди фінансування та інвестування – вкладають кошти у комерційні або соціальні проекти на території, сприяючи тим самим втіленню підприємницьких ініціатив, креативних ідей або соціальних проектів. Досить часто на територіях просто немає до кого іти по фінансування – ані підприємцю-початківцю, ані місцевому музею для створення нової динамічної експозиції.

Інституції місцевого економічного розвитку (ІМЕР) – це неполітичні динамічні інституції, діяльність яких спрямована на реалізацію стратегічних

програм розвитку територій, на які вони поширюють свою діяльність. Їх завданням є консолідація зусиль влади, бізнесу та громади задля вирішення спільних проблем та створення нових можливостей.

Ключовими характеристиками ІМЕР є:

1. Територіальність – ІМЕР фокусують свою діяльність на розвитку конкретної території/населеного пункту (міста, громади, району тощо).

2. Міжсекторність – справжня ІМЕР не може існувати, якщо до її роботи не долучені місцева влада, місцевий бізнес та місцеве громадянське суспільство. Сама суть ІМЕР полягає в налагодженні міжсекторної співпраці задля розвитку території. ІМЕР – це місцеві платформи, які організують співпрацю різних секторів. Така модель дозволяє ІМЕР.

3. Ефективніше працювати над залученням додаткового фінансування для території;

4. Ефективніше налагоджувати співпрацю бізнесу, влади та громади для використання ресурсного потенціалу регіону;

5. Дбати про реалізацію стратегічних цілей територіальної громади.

Націленість на розвиток – ІМЕР займаються проектами, які вирішують певну істотну для території проблему, – це брак малого бізнесу та відповідних робочих місць чи розвиток місцевої інфраструктури (доріг) тощо. Проте важливо пам'ятати, що ІМЕР не створена для того, щоб управляти місцевими дорогами (для цього є управління та автодори), чи щоб постійно супроводжувати бізнеси (вони мають ставати прибутковими, ними мають опікуватись нові або інші організації підтримки бізнесу) тощо. Роль ІМЕР – розвинути тему, підсилити інші існуючі організації або навіть ініціювати створення нових організацій на території. Розвиток – це стале вирішення істотних суспільних питань.

Література: [2, 3, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15].

ТЕМА 2 СТВОРЕННЯ ІНСТИТУЦІЙ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД

2.1 Функції ІМЕР

Основні функції ІМЕР:

1. Підтримка місцевої влади та інших заінтересованих сторін у розробці програм та проектів місцевого розвитку.

2. Допомога у створенні нового та підтримка діючого бізнесу, зокрема малого.

3. Розвиток інфраструктури та впровадження важливих (знакових) для розвитку території проектів.

4. Визначення стратегій та впровадження проектів, націлених на вирішення істотних для даної території проблем (екологічних, економічних, соціальних).

5. Пожвавлення громадського життя.

6. Залучення коштів на територію. Це може відбуватися у вигляді інвестицій (робота з інвесторами) та проектів (підготовка та реалізація проектів).

2.2 Етапи створення ІМЕР

1-й етап – створення ІМЕР є інформаційний етап.

2-й – створення організаційного комітету з осіб, найбільш зацікавлених у проекті створення ІМЕР. Завданням цього комітету буде розробка основних документів майбутньої організації:

- визначення основних цілей діяльності;
- зображення бізнес-моделі роботи, структури управління;
- визначення джерел фінансування;
- визначення юридичних засновників;
- визначення функцій керівника та ключового персоналу;
- набір персоналу.

3-й етап – планування діяльності.

2.3 Статут ІМЕР обов'язково повинен містити такі відомості:

- 1) найменування ІМЕР та за наявності - скорочене найменування;
- 2) мету (цілі) та напрями діяльності;
- 3) порядок набуття і припинення членства, права та обов'язки його членів;
- 4) повноваження керівника, вищого органу управління, керівних органів, порядок їх формування та зміни складу, термін повноважень;
- 5) періодичність засідань і процедуру прийняття рішень керівними органами, у тому числі шляхом використання засобів зв'язку;
- 6) порядок звітування керівних органів перед членами;
- 7) порядок оскарження рішень, дій, бездіяльності керівних органів та розгляду скарг;
- 8) джерела надходження і порядок використання коштів та іншого майна;
- 9) порядок створення, діяльності та припинення діяльності відокремлених підрозділів у разі їх створення;
- 10) порядок внесення змін до статуту;

11) порядок прийняття рішення щодо саморозпуску або реорганізації ІМЕР, а також щодо використання його коштів та іншого майна, що залишилися після саморозпуску.

Література: [2, 3, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15].

ТЕМА 3 СФЕРИ ДІЯЛЬНОСТІ ІМЕР

Найпростішим способом реєстрації ІМЕР є її реєстрація у формі громадської спілки.

Реєстрація ІМЕР як громадської спілки, засновником якої є юридичні особи приватного права, передбачає наступні кроки:

– Створення робочої групи за участі заінтересованих сторін, які готові стати засновниками і займатися розробкою Статуту майбутньої організації.

– Проведення установчих зборів засновників, за результатами яких оформляється протокол, який підписується головуючим та секретарем зборів.

Протокол установчих зборів повинен містити відомості про:

– дату та місце проведення установчих зборів;

– осіб, які брали участь в установчих зборах;

– рішення про утворення ІМЕР із зазначенням мети (цілей) його діяльності;

– рішення про визначення найменування та за наявності – скороченого найменування організації;

– рішення про затвердження Статуту;

– рішення про обрання керівника та органів управління відповідно до Статуту;

– рішення про визначення особи (осіб), яка має право представляти ІМЕР у правовідносинах з іншими особами/організаціями;

– рішення про визначення особи (осіб), яка має право представляти ІМЕР для здійснення реєстраційних дій;

– інші рішення, якщо такі були, щодо утворення та/або діяльності ІМЕР.

Реєстрація в Управлінні державної реєстрації протягом 60-ти днів з дня проведення установчих зборів.

Отримання виписки з ЄДРПОУ.

Виготовлення круглої печатки та штампу (за потреби).

Отримання довідки в податковій інспекції. Одночасно – подача заяви податковому органу заяви про включення до реєстру неприбуткових установ.

Згідно із Цивільним кодексом України, органи державної влади та місцевого самоврядування можуть створювати комунальні установи.

Література: [2, 3, 7, 8, 9, 10, 12, 15].

ТЕМА 4 СТАЛІСТЬ ІНСТИТУЦІЙ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД

Ознаками інституційної сталості ІМЕР є:

1. Диверсифікований портфель проектів.

Проекти стосуються різних сфер діяльності.

Є клієнти різного типу – від ОМС до фізичних осіб, жоден клієнт не забезпечує понад 30% надходжень до бюджету ІМЕР.

ІМЕР має великі і маленькі проекти.

Є проекти і послуги.

2. Напрацьований запас проектів.

Глибокий запас потенційних проектів на різних стадіях (від початкових пропозицій до переговорів про підписання контракту).

Нові послуги на стадії розробки та виведення на ринок.

Добрий запас потенційних клієнтів для існуючих послуг.

3. Компетентна команда.

Достатня кількість персоналу, ключові посади зайняті, ключові компетенції наявні.

Персонал задоволений можливостями розвитку.

Більшість компетенцій наявні у двох членів персоналу (можливість заступити на випадок відсутності/відпустки).

4. Значний кадровий запас.

ІМЕР має резюме потенційних компетентних працівників або має на увазі фахівців, які працюють в інших організаціях.

Наявна система стажувань, є запас стажерів, які добре себе проявили.

5. Налагоджене управління.

Регулярно проводяться засідання Наглядової Ради.

Керівник ІМЕР підтримує регулярний контакт з членами Наглядової Ради з стратегічних питань.

ІМЕР оприлюднює річні звіти.

Внутрішні управлінські процедури налагоджені, немає провалів в діяльності.

6. Висока репутація.

Міське населення знає про ІМЕР, знає чим вона займається і позитивно оцінює діяльність ІМЕР.

Міськевій бізнес знає про ІМЕР, послуги і проекти ІМЕР з розвитку бізнес-середовища і позитивно оцінює діяльність ІМЕР.

Клієнти (особливо великі компанії та грантодавці) позитивно оцінюють досвід співпраці з ІМЕР і налаштовані до подальшої співпраці.

Література: [2, 3, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15].

ТЕМА 5 ІМЕР ТА ЇХ РОЛЬ В ЗРОСТАННІ ДОБРОБУТУ ГРОМАД

Можливості ІМЕР:

– виконання функцій агенцій із залучення інвестицій – особливо у середніх та малих містах, де недоцільно створювати окрему установи для залучення інвестицій. Робота з інвестиційними можливостями, потенційними інвесторами;

– створення кластерних ініціатив – об'єднання компаній з однієї або дотичних галузей, освітніх закладів та наукових установ відповідного профілю, проведення засідань, визначення та впровадження ініціатив, важливих для всіх задіяних організацій;

– залучення проектів в міста, пов'язаних з розвитком інновацій або стимулюванням інвестицій – підготовка відповідних заявок, входження до відповідних консорціумів;

– допомога малим компаніям у пошуку нових ринків, розробці нової продукції (пошук підрядників, консультантів, радників), визначенні стратегії розвитку, маркетингових дослідженнях, інноваційних аналізах галузі, тощо;

– допомога місцевим ініціативним групам, неурядовим організаціям та компаніям у залученні грантів та інших форм фінансування для реалізації проектів, які передбачають проведення заходів, організацію навчання, курсів, тренінгів тощо;

– залучення малого та середнього бізнесу у сферу розваг та освіти, допомога у промоції послуг серед місцевого населення;

– робота з міською владою для розробки та впровадження конкурсних програм для місцевих неурядових організацій;

– ініціювання та втілення проектів з організації фестивалів, свят, таборів, програм, конференцій, семінарів, тощо. Залучення спонсорів, доповідачів, промоція у місті;

– створення клубів, товариств, платформ, ініціативних груп, націлених на вирішення певних питань у місті, або за фаховою ознакою;

– підтримка, промоція та заохочення волонтерського руху, громадських ініціатив. Підготовка та надання матеріалів у місцеві ЗМІ для промоції добрих практик та приклад ініціативності місцевих мешканців;

– проведення проектів для школярів, молоді. Робота з викладачами над впровадженням нових проектів та програм в школах, садочках та училищах.

Література: [2, 3, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15].

ТЕМА 6 МОДЕЛІ СТРАТЕГІЇ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ

Стратегічний план ІМЕР є довгостроковим документом, що містить:

1. Візію організації – як організація уявляє себе в майбутньому.

2. Місію організації – коротке формулювання того, що, як і для кого планує робити ІМЕР (мета діяльності).

3. Цінності АМЕР – якими принципами вона керується у своїй діяльності.

4. Стратегічні цілі АМЕР.

Щоб могли зробити правильний вибір, важливо:

– усвідомлювати, що усіх проблем відразу вирішити неможливо, тому варто визначити ті, які найбільше блокують розвиток;

– розуміти, де команда ІМЕР має найкращі компетенції та що їй під силу зробити;

– знати, які ще гравці на території займаються вирішенням тих чи інших проблем, щоб зусилля подвоювалися, а не дублювалися.

5. Стратегічні пріоритети та операційні цілі.

При формулюванні цілей варто орієнтуватися на **SMART-підхід**.

Література: [2, 3, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15].

ТЕМА 7 ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ТА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ, РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ АДМІНІСТРАТИВНО-ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Існуюча в Україні система місцевого самоврядування не відповідає потребам суспільства. Функціонування місцевого самоврядування не спрямовано на реалізацію його головного призначення – створення та підтримка сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку людини, надання мешканцям територіальних громад якісних і доступних публічних послуг на основі сталого розвитку дієздатної громади.

Децентралізація – це передача значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування. Так, аби якомога більше повноважень мали ті органи, що ближче до людей, де такі повноваження можна реалізовувати найбільш успішно.

Державна політика України у сфері місцевого самоврядування в першу чергу спирається на інтереси жителів територіальних громад і передбачає

проведення кардинальних змін і системних реформ, децентралізацію влади – тобто передачу від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування значної частини повноважень, ресурсів та відповідальності. В основу цієї політики закладено положення **Європейської хартії місцевого самоврядування** та найкращі світові стандарти суспільних відносин у цій сфері.

Необхідність докорінної зміни системи влади та її територіальної основи на всіх рівнях, здійснення реальних кроків до стимулювання розвитку країни, надання гідної відповіді на сучасні виклики потребувало законодавчого забезпечення.

У квітні 2014 року Уряд схвалив основний концептуальний документ - **Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади**. Після цього був затверджений **План заходів щодо її реалізації**, які дали старт реформі.

Для реалізації положень Концепції та завдань Плану заходів, необхідно було в першу чергу внести відповідні зміни до **Конституції України**, а також сформувати пакет нового законодавства.

Зміни до Конституції перш за все мали вирішити питання утворення виконавчих органів обласних та районних рад, реорганізації місцевих державних адміністрацій в органи контрольно-наглядового типу, дати чітке визначення адміністративно-територіальної одиниці – громади.

Зусиллями вітчизняних фахівців, практиків, науковців, експертів проект змін до Конституції було розроблено та передано на широке публічне обговорення. Важливо, що запропоновані зміни були підтримані суспільством та **отримали високу оцінку Венеційської Комісії**.

На жаль, певні політичні обставини не дозволили Верховній Раді України внести подані Президентом України зміни до Конституції щодо децентралізації.

Тому Урядом з 2014 року розпочато реформу в межах чинної Конституції.

За цей час вже сформований і діє основний пакет нового законодавства, впроваджуються першочергові законодавчі ініціативи. Мова йде про:

– Закони про внесення змін до **Бюджетного та Податкового кодексів України**. Завдяки цим змінам, за три роки місцеві бюджети зросли на **78 млрд грн**: з 68,6 млрд в 2014 до 146,6 млрд грн в 2016 році. Частка місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України постійно зростає і на кінець 2017 року наближається до 50 % (у 2015 році – 45,6 %).

– Закон **«Про добровільне об'єднання територіальних громад»**. Дав змогу почати формувати спроможний базовий рівень місцевого самоврядування. На початок 2017 року створено вже **366 об'єднаних**

територіальних громад (ОТГ), які Уряд визнав спроможними. До складу цих ОТГ увійшли близько 1800 колишніх місцевих рад. 30 квітня та 29 жовтня 2017 року перші вибори пройшли ще у 248 ОТГ. 24 грудня 2017 року обиратимуть своїх місцевих лідерів ще у 51 об'єднаній громаді. Зараз 5,7 млн людей проживають в ОТГ. Такі темпи міжмуніципальної консолідації міжнародні експерти називають дуже високими. Закон також запровадив інститут старост в ОТГ, які представляють інтереси сільських мешканців в раді громади. Сьогодні обрано вже більше 600 старост, ще більше 1,7 тисяч осіб виконують обов'язки старост.

– Закон **«Про співробітництво територіальних громад»**. Створив механізм вирішення спільних проблем громад: утилізація та переробка сміття, розвиток спільної інфраструктури тощо). На кінець 2017 року реалізується вже 111 договорів про співробітництво. Цим механізмом скористалися більше 500 громад.

– Закон **«Про засади державної регіональної політики»**. Державна підтримка регіонального розвитку та розвитку інфраструктури громад за час реформи зросла у 30 разів: з, 0,5 млрд в 2014 до 14,9 млрд грн у 2017 році. 21 область прийняла рішення про створення Агенції регіонального розвитку, в усіх областях працюють Центри розвитку місцевого самоврядування, які в тому числі допомагають місцевій владі втілювати регіональні стратегії;

– Закон **«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень у сфері архітектурно-будівельного контролю та удосконалення містобудівного законодавства»**. Нові містобудівні повноваження отримали вже майже 90 міст та ОТГ.

Пакет законів щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг. Це дозволило делегувати органам місцевого самоврядування відповідного рівня повноваження з надання базових адміністративних послуг: реєстрацію місця проживання, видачу паспортних документів, державну реєстрацію юридичних та фізичних осіб, підприємців, об'єднань громадян, реєстрацію актів цивільного стану, речових прав, вирішення земельних питань тощо.

Нова законодавча база значно посилила мотивацію до міжмуніципальної консолідації в країні, створила належні правові умови та механізми для формування спроможних територіальних громад сіл, селищ, міст, які об'єднують свої зусилля у вирішенні нагальних проблем. Також вже виправдала себе нова модель фінансового забезпечення місцевих бюджетів, які отримали певну автономію і незалежність від центрального бюджету.

Література: [2, 3, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 16].

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

ТЕМА 8 ЦІЛІ І ЗАВДАННЯ ПЛАНУ СОЦІАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ПЛАНУ ЗАЛУЧЕННЯ ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН

В грудні 2014 року Європейський Інвестиційний Банк (ЄІБ) та Уряд України уклали Рамкову угоду про Надзвичайну кредитну програму відбудови України (НКПВУ) на 2015-2017 рр, що передбачає виділення Україні кредиту у розмірі 200 млн євро на проекти відновлення. У квітні 2015 року.

Верховна Рада України ратифікувала цей документ і Фінансова Угода набула чинності.

Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства було визначено головним виконавцем цього Проекту. Проект має допомогти місцевим громадам, органам виконавчої влади та місцевого самоврядування, державним та муніципальним підприємствам регіонів України, що зазнали впливу військового конфлікту та прийняли велику кількість вимушених переселенців (ВПО), покращити соціальну інфраструктуру та доступність публічних послуг для населення.

Міжнародний фонд «Відродження» за підтримки Європейського Союзу здійснює пілотний проект експертного супроводу в рамках Надзвичайної кредитної програми Європейського Інвестиційного Банку для відновлення України. Ця ініціатива виконується спільно з партнерами, серед яких – аналітичні центри, місцеві громадські організації, а також Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України і Робоча група проекту, що працює при міністерстві.

Мета експертного супроводу полягає у посиленні внеску Програми ЄІБ «Надзвичайна кредитна програма для відновлення України» у зміцненні соціальної згуртованості та інтеграції в Україні. Ініціатива сприяє залученню громадськості, покращенню гласності та звітності щодо реалізації Проекту «Надзвичайна кредитна програма для відновлення України». Залучаються зацікавлені сторони, зокрема громадянське суспільство та органи влади, задля їх спільної роботи над місцевими проектами реконструкції та відновлення. Надаються рекомендації щодо зниження можливих соціальних ризиків, пов'язаних із потенційними конфліктами між ВПО та громадами, які їх приймають.

Література: [2, 3, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 16].

ТЕМА 9 УПРАВЛІННЯ ВПЛИВОМ НА СОЦІАЛЬНУ СФЕРУ

Література: [2, 3, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 16].

ТЕМА 10 СОЦІАЛЬНІ СТАНДАРТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО БАНКУ

10.1 Стандарти у сфері праці та зайнятості

Ці стандарти стосуються обов'язків виконавців субпроектів щодо належної організації трудових відносин та використання відповідних норм, які є важливими для забезпечення дотримання трудових прав найманих працівників. Цілі цього стандарту вимагають відповідності діяльності виконавців субпроектів НКПВУ з основними стандартами Міжнародної Організації Праці та трудовим законодавством України.

Конкретними цілями цих стандартів є:

- недопущення використання примусової та дитячої праці;
- заохочення і дотримання недискримінації та справедливого, рівного ставлення до прав і можливостей працівників;
- дотримання національних законів про працю та зайнятість, а також визнаних на міжнародному рівні стандартів праці;
- захист працівників, залучених до робіт у субпроектах, включно з вразливими категоріями (наприклад, ВПО, жінки, працівники з обмеженими можливостями) від неприйнятних форм праці та незаконних форм зайнятості, експлуатації та порушення основних трудових прав;
- сприяння свободі об'єднань працівників та колективним переговорам;
- створення, розвиток та підтримка належних взаємовідносин між працівниками та роботодавцями.

У випадку, коли існують недоліки у реалізації основних стандартів у сфері праці, виконавець має розробити та впровадити відповідні заходи, спрямовані на дотримання таких стандартів під час реалізації проекту.

10.2 Захист культурної спадщини

ЄІБ визнає значення культурної спадщини як частини індивідуальної та колективної ідентичності, її центральну роль у підтримці завдань сталого розвитку та розвитку культурного різноманіття. ЄІБ поважає та сприяє захисту культурної спадщини в регіонах, в яких він реалізує проекти.

Мета цього стандарту полягає у визначенні відповідальності виконавців проектів щодо управління культурною спадщиною, включно з заходами, спрямованими на виявлення, оцінку, прийняття рішень стосовно впливу від реалізації проектів на культурну спадщину.

Діяльність у рамках НКПВУ буде максимально спрямована на уникнення або пом'якшення будь-яких негативних впливів на об'єкти культурної спадщини. Під час аналізу ризиків і оцінки впливу на соціальну сферу, проведених при підготовці Плану соціального менеджменту, потенційний вплив субпроектів НКПВУ на об'єкти культурної спадщини був оцінений, як дуже низький.

10.3 Права та інтереси вразливих груп та меншин

Вразливі особи або групи можуть включати жінок, дітей, людей похилого віку, осіб з обмеженими можливостями, бідних, етнічні, релігійні, культурні або мовні меншини.

Відповідно до цього стандарту, Мінрегіонбуд докладатиме зусиль для попередження будь-яких форм дискримінації таких осіб та уникнення дій, які можуть спричинити обмеження прав та суперечити інтересам таких груп осіб.

З метою вчасного попередження, уникнення, мінімізації та виправлення можливих несприятливих соціальних наслідків субпроектів їх місцеві виконавці будуть застосовувати гендерно-чутливий підхід до управління соціальними наслідками їх впровадження. Гендерні та інші відповідні індикатори мають бути включені до Програми моніторингу субпроектів та НКПВУ в цілому та регулярно збиратимуться місцевими виконавцями у співпраці з НУО в громадах, де впроваджуються субпроекти.

10.4 Професійне та громадське здоров'я, безпека та захист

Згідно з цими стандартами та відповідно до керівних принципів МОП щодо систем управління охороною праці та охороною здоров'я, актів ЄС у сфері охорони здоров'я, ЄІБ підкреслює обов'язок роботодавців щодо охорони професійного та громадського здоров'я, безпеки та добробуту працівників, задіяних на будівництві, та громади в зоні впливу діяльності з реалізації субпроектів.

Конкретні цілі цих стандартів:

– захищати здоров'я та безпеку працівників на роботі протягом всього життєвого циклу проекту, створивши безпечні, здорові та гігієнічні умови праці та ефективне робоче середовище, які забезпечують високий рівень фізичного та психічного здоров'я працівників та їхніх сімей;

– гарантувати, що виконавці проектів належним чином передбачають, уникають або мінімізують та ефективно пом'якшують ризики та негативні наслідки для здоров'я та безпеки приймаючих громад у визначеній зоні впливу проекту (включно з будівельними майданчиками та прилеглими територіями);

– сприяти підвищенню рівня громадського здоров'я та безпеки в межах впливу проекту, зокрема, підтримувати та просувати програми, спрямовані на запобігання поширенню основних інфекційних захворювань;

– документувати та повідомляти про всі нещасні випадки, інциденти та/або порушення відповідного законодавства і стандартів

– забезпечити ефективний доступ до механізму подання скарг та використання засобів захисту для всіх працівників та членів громади у випадках порушення їх прав, що підпадають під дію цих стандартів.

Якщо існує ризик для безпеки та здоров'я працівників та місцевих громад, виконавцям субпроектів слід розробляти та впроваджувати програми та заходи, пропоновані міжнародною практикою.

10.5 Участь громадськості та взаємодія із зацікавленими сторонами

Цей стандарт підкреслює важливість участі громадськості в процесі прийняття рішень на етапах підготовки, впровадження та моніторингу проекту. Погляди, інтереси та проблеми громад, на які впливає проект, та інших зацікавлених сторін заслуховуються, розуміються та враховуються протягом усього циклу проекту.

Отже, місцеві виконавці субпроектів мають:

– створити та підтримувати конструктивний діалог з громадою та іншими зацікавленими сторонами протягом всього життєвого циклу проекту;

– забезпечувати, щоб усі зацікавлені сторони були належним чином визначені та задіяні;

– залучати громадськість та інші зацікавлені сторони до процесу розкриття інформації про проект, консультацій протягом всього проекту відповідно до принципів недискримінації та прозорості;

– забезпечити, щоб відповідні зацікавлені сторони, включно з вразливими групами, отримували рівні можливості висловлювати свою думку та зауваження, а також те, щоб такі думки були враховані протягом реалізації проекту.

З метою дотримання вимог цього стандарту був розроблений та впроваджується План залучення зацікавлених сторін, який докладніше буде описаний у цьому курсі.

10.6 Захист при вимушеному переселенні

Окремі проекти ЄІБ вимагають придбання або відведення земель або обмежень на землекористування, внаслідок чого можливе тимчасове або постійне переселення людей з їхніх звичних місць проживання або обмеження їх економічної діяльності, бізнесу тощо.

Інформація про соціальні стандарти ЄІБ має бути доступною для громадськості, потенційних учасників тендерів та підрядників, що дозволить врахувати у вартості будівництва затрати на пом'якшення соціального впливу та шкоди для довкілля, а також ефективно моніторити дотримання таких стандартів під час реалізації субпроектів.

Література: [2, 3, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 16].

ТЕМА 11 ЗАЛУЧЕННЯ ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН

Партнери – це незалежні від ЄІБ організації, з якими він підтримує постійний контакт та комунікацію, здійснює спільні проекти та взаємодіє у спільних ініціативах. Потенційні партнери – це інші громадські організації, посередницькі інституції, наукові осередки, тощо. Фактично, партнером ЄІБ можуть бути ті інституції, котрі можуть реалізовувати проекти спільно з ЄІБ, використовувати людські, технічні, інші ресурси. З організаціями-партнерами можна співпрацювати за одними напрямками і виступати прямими конкурентами – за іншими (наприклад, під час подання заявок на конкурси проектів), бути спів-конкурентами. Спів-конкуренція як спосіб взаємодії з іншими організаціями набуває все більшого поширення серед неурядових організацій в світі.

Основні групи інституцій, з якими співпрацює ЄІБ є:

– інституції, які зацікавлені в розвитку території, на яку ЄІБ поширює свою діяльність (бюджетні інституції, великий бізнес, донори, тощо) – можуть фінансувати діяльність ЄІБ;

– інституції та особи, які мають інтерес у використанні послуг ЄІБ (місцева чи регіональна влада, підприємці, населення, тощо);

– потенційні партнери (інші ГО, посередницькі інституції, наукові осередки, тощо) – ті, хто можуть реалізовувати проекти спільно з ЄІБ, використовувати людські, технічні, інші ресурси.

Можливі форми залучення та переваги від взаємодії із партнерами для інституції місцевого економічного розвитку:

- залучення компетентного персоналу партнерської організації – в якості експертів до проектів котрі реалізовує ЄІБ;
- досвід партнера у реалізації певних проектів – спільна підготовка проектних заявок або участь у проектах;
- досягнення ефекту масштабу завдяки поєднанню зусиль – спільна розробка послуги і відповідно зменшення витрат для кожного партнера;
- краще обслуговування власних клієнтів завдяки інформації від партнерів – пошук партнерів для місцевих підприємців завдяки широкій мережі партнерів в інших містах/регіонах.

Література: [2, 3, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 16].

ТЕМА 12 ПРОГРАМА МОНІТОРИНГУ ТА ОЦІНКИ

Програма моніторингу та оцінки має на меті вимірювання рівня досягнення цілей НКПВУ у сферах здійснення соціального менеджменту та взаємодії із зацікавленими сторонами. Індикатори даного моніторингу розроблені з метою оцінки рівня доступу цільових груп населення, на яке впливають НКПВУ та її субпроекти (Моніторинг та оцінка здійснюватимуться на основі принципів недискримінації, прозорості та участі зацікавлених сторін. За допомогою ГВП на рівні субпроекту розробляється план моніторингу та оцінки, спрямований на вимірювання рівня виконання наступних завдань:

- забезпечення дотримання соціальних стандартів ЄІБ;
- сприяння включенню представників громадянського суспільства у процес виконання субпроектів, зокрема – до їх моніторингу та оцінки;
- вимірювання соціальних впливів проекту на різні групи зацікавлених сторін та бенефіціарів, включно з ВПО;
- виявлення та узагальнення нових соціальних практик та інструментів;
- оцінка якості залучення зацікавлених сторін та членів громад до впровадження субпроектів;
- створення умов для акумулювання та передачі знань іншим субпроектам та громадам.

Література: [2, 3, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 16].

ТЕМА 13 МЕХАНІЗМ ВИРІШЕННЯ СКАРГ

Одне із завдань Плану залучення зацікавлених сторін – запропонувати ефективний, реалістичний, відкритий до участі і прозорий механізм вирішення скарг. Даний механізм опирається на Закон України «Про звернення громадян» та Стандарт ЄІБ № 10, і надає можливість всім зацікавленим сторонам та громадам надавати свої зауваження і пропозиції, висловлювати претензії, одержувати інформацію та, у разі необхідності, вимагати відшкодування шкоди.

Керівні принципи ООН у сфері бізнесу та прав людини надають критерії ефективності позасудових механізмів вирішення скарг, а саме:

- легітимність: забезпечення довіри з боку груп зацікавлених сторін, для яких вони призначені, а також відповідальність за справедливе провадження процесів вирішення скарг;

- доступність: механізми мають бути відомими для всіх груп зацікавлених сторін, для яких вони призначені, та забезпечувати належну допомогу тим, хто може стикатися з певними перешкодами щодо доступу;

- передбачуваність: забезпечення чітких і відомих процедур з орієнтовним терміном для кожного етапу та ясності щодо типів процесу та можливих результатів і засобів моніторингу виконання;

- рівність: намагання забезпечити для потерпілих сторін достатній доступ до джерел інформації, консультацій та фахової допомоги, які є необхідними для участі в процесі вирішення скарги на основі справедливості, поінформованості та поваги;

- прозорість: інформування сторін процесу розгляду скарг про хід розгляду та надання достатньої інформації про функціонування механізму для формування впевненості в його ефективності та задоволення суспільного інтересу, який може бути питанням у цьому процесі;

- дотримання прав: забезпечення відповідності результатів та засобів захисту скаргників визнанням на міжнародному рівні правам людини;

- джерело постійного одержання нових знань: винесення уроків з відповідних заходів для вдосконалення механізму та попередження скарг і шкоди в майбутньому.

Якщо предмет звернення не входить до сфери повноважень органу, до якого воно надіслане, одержувач має переслати його до відповідного органу або посадової особи протягом 5 днів, а особа, яка подала звернення, має бути повідомлена про одержання і направлення скарги в інший орган.

У разі якщо звернення не містить даних, необхідних для прийняття обґрунтованого рішення органом чи посадовою особою, воно повертається скаргнику протягом 5 днів з докладними роз'ясненнями причини повернення цього звернення.

Закон забороняє направляти звернення громадян для розгляду тим органам або посадовим особам, дії чи рішення яких оскаржуються. Конфіденційність скажника охороняється законом.

Звернення розглядаються і вирішуються протягом 30 днів від дня їх надходження. Звернення, які не потребують додаткового вивчення, вирішуються невідкладно, але не пізніше 15 днів від дня їх отримання. Якщо в місячний термін вирішити порушені у зверненні питання неможливо, керівник відповідного органу, підприємства, установи, організації встановлює необхідний термін для його розгляду. При цьому загальний термін вирішення питань, порушених у зверненні, не може перевищувати 45 днів.

Судові практики вирішення матеріальних і моральних претензій ґрунтуються на положеннях Конституції України, Цивільного кодексу України та законів (у тому числі про захист прав споживачів, майнові права, доступ до публічної інформації тощо), які надають фізичним і юридичним особам право одержувати компенсацію за матеріальну та моральну шкоду, завдану незаконними діями або бездіяльністю, що призвели до порушення їхніх прав, свобод та законних інтересів.

Література: [2, 3, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 16].

ТЕМА 14 ПРОГРАМА РОЗВИТКУ СПРОМОЖНОСТІ ДО УПРОВАДЖЕННЯ ПЛАНУ СОЦІАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ПЛАНУ ЗАЛУЧЕННЯ ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН

Програма сприятиме посиленню соціальної згуртованості у громадах, де реалізуються субпроекти, шляхом розвитку потенціалу зацікавлених сторін щодо вирішення інших питань у сферах місцевого відновлення та розвитку, які стоять перед громадами і, зокрема, уразливими групами громадян.

Цей План залучення зацікавлених сторін базується на визначенні консультацій з громадськістю, яким оперує ЄІБ: «Консультації – це культурно прийнятний інструмент для управління двосторонніми комунікаціями між виконавцями проекту та громадськістю.

Метою консультацій є покращення якості процесу прийняття рішень і посилення взаєморозуміння шляхом активного залучення осіб, груп осіб та організацій, які є зацікавленою стороною даного проекту. Така взаємодія підсилює довгострокову життєздатність проекту і зміцнює його переваги для місцевих мешканців та інших зацікавлених сторін, які зазнають впливу проекту».

Серед численних можливих форматів взаємодії – громадські обговорення, громадська експертиза (згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади» (2008 рік), місцеві ініціативи, загальні збори громади, громадські слухання, місцеві вибори, індивідуальні та колективні скарги та претензії, що надсилаються до органів влади.

Література: [2, 3, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 16].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бельська Т. В. Глобальне громадянське суспільство : сутність, генеза та вплив на державну політику України / Т. В. Бельська. – Київ : ВАДНДУ. – 300 с.
2. Гінкул А. Як створити життєздатну агенцію місцевого розвитку. Практичний посібник для українських міст та районів / А. Гінкул, М. Саїт-Аметов, В. Кашевський. – Режим доступу : <http://arr.kherson.ua/wp-content/uploads/jak-stvoriti-zhittyezatnu-agenciju-miscevogo-rozvitku.pdf>
3. Гінкул А. Агенції регіонального розвитку – ключовий елемент розвитку областей в Україні / А. Гінкул. – Режим доступу : <http://www.region.net.ua/blank-12>
4. Державна політика і демократичне урядування: становлення та взаємовплив : підручник / авт. кол. : Е. А. Афонін, Т. В. Бельська, Я. В. Бережний та ін. ; за заг. ред. В. А. Ребкала, В. В. Тертички, В. А. Шахова. – Київ : К.І.С., 2016. – 264 с.
5. Дегтяр А. О. Прийняття державно-управлінських рішень у соціальній сфері : [монографія] / А. О. Дегтяр. – Харків : САМ, 2014.
6. Дегтяр А. О. Взаємодія органів державної влади з громадськістю: теорія та практика державного управління : монографія / А. О. Дегтяр, А. В. Халецький, С. В. Белай. – Донецьк : Видавництво «Донбас», ООО «РА Ваш імідж», 2012. – 438 с.
7. Економічний розвиток території: агенції місцевого розвитку / авт. кол.: В. Воробей, К. Кравчук, Л. Мочарська, Л. Музиченко, Н. Цюра. – Режим доступу : http://www.ppv.net.ua/uploads/work_attachments/Local_Economic_Development_Toolkit_UA.pdf
8. Інструменти економічного розвитку територій / авт. кол.: В. Воробей, К. Кравчук, В. Крижанівський, Ю. Поліковська. – Режим доступу : http://ppv.net.ua/uploads/work_attachments/Local_Economic_Development_Agencies__UA_.pdf
9. Інституції місцевого розвитку: концепція, особливості, діяльність / Центр громадської експертизи. – Режим доступу <http://www.region.net.ua/blank-12>
10. Посібник з організації та діяльності агенцій регіонального розвитку. – Режим доступу : http://regionet.org.ua/files/RDA_operational_manual_SSRD_2011_ua.pdf
11. Про громадські об'єднання : Закон України № 4572-VI від 22.03.2012. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>

12. Про затвердження типового положення про агенцію регіонального розвитку : Постанова Кабінету Міністрів України № 258 від 11 лютого 2016 р. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/248941325>
13. Про затвердження Порядку ведення Реєстру неприбуткових установ та організацій, включення неприбуткових підприємств, установ та організацій до Реєстру та виключення з Реєстру : Постанова Кабінету Міністрів України № 440 від 13 липня 2016 р. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/440-2016-п>
14. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України № 385 від 6 серпня 2014 р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п>
15. Створення інституцій місцевого економічного розвитку громад: он-лайн курс / Платформа PROMRTHEUS. – Режим доступу : https://edx.prometheus.org.ua/courses/course-v1:AMU+INST101+2017_T4/course/
16. Соціальний менеджмент і залучення зацікавлених сторін: он-лайн курс / Платформа PROMRTHEUS. – Режим доступу : https://edx.prometheus.org.ua/courses/course-v1:IRF+SOCMANAGE101+2018_T2/course/

Навчальне видання

БЄЛЬСЬКА Тетяна Валентинівна,
КАЛАШНИКОВА Христина Ігорівна

**«РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ І СОЦІАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ В
МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ»**

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

*(для студентів магістратури спеціальності
281 – Публічне управління та адміністрування)*

Відповідальний за випуск *М. К. Гнатенко*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання *Т. В. Бельська*

План 2018, поз. 162 Л

Підп. до друку 21.03.2019. Формат 60×84/16.
Друк на ризографі. Ум. друк. арк. 1,2.
Тираж 50 пр. Зам. № .

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.

Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 5328 від 11.04.2017.